

KARABÜK HAPİSHANESİ'NDE HUKUKA AYKIRI OLARAK TAHLİYESİ ENGELLENEN MAHPUSLAR RAPORU

GİRİŞ

Covid-19 Pandemisi gerekçe gösterilerek 2020 yılında infaz mevzuatında yapılan düzenlemelerde koşullu salıverme sürelerine ilişkin adli mahpuslar bakımından infaz süresinde indirim yapılırken siyasi mahpuslar bakımından hiçbir değişiklik yapılmamış ve iyi hal belirlemesine ilişkin yapılan düzenlemeler ile siyasi mahpusların şartlı tahliye imkânları da fiili olarak zorlaştırılmıştır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 89. maddesi 14.04.2020 tarihinde değiştirilmiştir. Bu değişikliğin ardından Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirmesine Dair Yönetmelik 29.12.2020 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Mahpusların koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermek üzere 2021 yılı başında uygulanmaya başlanan yönetmelik gereği İdare ve Gözlem Kurulları oluşturulmuştur.

Eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına aykırı düzenlemeler ile birlikte oluşturulan İdare ve Gözlem Kurulları aracılığıyla özellikle siyasi mahpuslara yönelik infaz sürelerini uzatan bir tutum içine girilmiştir. Kurullar mahpusların siyasi kimlikleri ve atılı “suç” üzerinden yaptıkları değerlendirmelerle şartlı tahliye günü gelen mahpusların, şartlı tahliyeleri engellemektedirler.

Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri Karabük Hapishanesi'nde yaşanmaktadır. Karabük Hapishanesinde 2021 yılından bu yana şartlı tahliye tarihi gelen hiçbir siyasi tutsağa, bu hak kullandırılmamıştır. Bu düzenleme hukuka aykırılıkları ve yanlış uygulamalarının yanı sıra sonuçları itibariyle de çok önemli bir yere işaret etmektedir.

Bu bağlamda; hazırlanan rapor mevcut düzenlemenin hukuka aykırılığı ile uygulamadaki sorunları ele almak, Karabük Hapishanesi'nde bulunan 17 mahpusun şartlı tahliyesine engel olarak gösterilen gerekçelerin keyfiliğini ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır.

1. Uygulamaya Konu Düzenlemeler ve Hukuka Aykırılıkları

5275 sayılı CGTİHK Kanunu, Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirmesine Dair Yönetmelik, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelikte iyi hal kavramı tanımlanmamış olduğu; ancak 5275 sayılı CGTİHK madde

107’de “Koşullu salıverilmeden faydalanmak için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi halli olarak geçirmesi gerekir.” denilerek “iyi halli” kavramı koşullu salıverilme şartlarından biri olarak düzenlendiği görülmektedir. Kişi özgürlüğü ve güvenliğini doğrudan etkileyen “iyi halli” kavramı bu haliyle cezaevi yetkililerinin keyfi tutum ve kararlarına bırakılmıştır. Bu sebeple Türkiye’de “İdare ve Gözlem Kurullarının” AİHS ‘e ve Anayasa’ya aykırı kararlarının kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali olduğu artık karine haline gelmiştir.

5275 sayılı yasa m. 89’da (7242 sayılı yasa ile yapılan değişiklik öncesi) ise "koşullu salıverilmede iyi halin saptanması" hususu: "Hükümlünün, Kanununun 107 nci maddesinde öngörülen süreleri, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyarak, haklarını iyi niyetle kullanarak, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirerek geçirmiş ve uygulanan iyileştirme programlarına göre de toplumla bütünleşmeye hazır olduğunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare kurulunca saptanmış bulunması gerekir" şeklinde saptanmaktadır. Keza 5275 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinin uygulanması amacıyla Adalet Bakanlığınca "Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği" 17.06.2005 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konan bu yönetmeliğin 7 ve devamı maddelerince “İdare ve Gözlem Kurulu" kurulmasına karar verilmiş ve 8. maddede kurulun "görevleri" sayılırken, bu kurulun herhangi bir hükmünde hükümlünün koşullu salıverilmesine ya da salıverilmemesine etki edecek bir değerlendirme yetkisi bulunmamaktadır.

5275 sayılı yasa m. 89’da 7242 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten sonra ise (14.04.2020) maddenin başlığı "**Hükümlülerin Değerlendirilmesi ve İyi Halin Belirlenmesi**" olarak değiştirilmiş ve iyi hal ölçüleri son derece genişletilmiştir: Maddenin önceki halinde yer verilen kurallara uyma, haklarını iyi niyetle kullanma, yükümlülüklerini yerine getirme, toplumla bütünleşmeye hazır olma kriterlerine; tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığı, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum içindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezaları yeni kriterler olarak eklenmiştir. Bu kriterlerin tamamını periyodik aralıklar ile (3 ay, 6 ay) değerlendirecek olan İdare ve Gözlem Kurulları ihdas edilmiştir. 14.04.2020’de 5275 sayılı yasanın 89. Maddesinde yapılan değişikliğin ardından bu kez Adalet Bakanlığınca 29.12.2020 tarihinde "Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik" Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. İş bu

yeni yönetmelik ile İdare ve Gözlem Kurullarının yapısı ve görevleri yeniden tanımlanmış, koşullu salıvermeye esas iyi hali değerlendirme yetkisi açıkça Kurula tanınmıştır. Kurul, bu değerlendirmeyi yaparken m. 89'a 14.04.2020'de eklenen yeni iyi hal kriterlerinin tümünü hükümlü açısından değerlendirmek, puanlama yapmak ve buna göre karar vermekle yükümlü kılınmıştır. Görüldüğü üzere, 7242 sayılı kanun değişikliği ile hükümlülerin iyi halinin belirlenme sınırları, son derece genişletilmiş, daha önce dikkate alınmayan ve bir kısmı kişisel ve soyut değerlendirme konusu olabilecek kriterler eklenerek, denetlenmesi mümkün olmayan pek çok yeni gerekçeyle kolaylıkla kısıtlanabilir bir hal almıştır.

Bu sebeple dayanak düzenlemeler, Anayasa ve idare hukukunun temel ilkelerine aykırılık taşımaktadır.

2. Düzenlemelerin Uygulanmasında Kanunilik İlkesi İhlal Edilmektedir.

Karabük Hapishanesinde şartlı tahliye tarihi gelen tüm mahpuslar 2020 yılı değişikliği öncesinde söz konusu olan, lehe düzenlemeye tabi olması gereken mahpuslardır. Ancak lehe uygulama ilkesine birçok hapisanede ve özelde Karabük Hapishanesinde uyulmadığı görülmektedir.

Anayasa m. 38'e göre "Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç içim konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır." İlgili hüküm AİHS madde 7 ve 5237 sayılı yasa madde 2'de düzenlenmiştir.

AİHM de eğer suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan ceza kuralı ile kesin bir hükmün verilmesinden önce kabul edilen bir ceza kuralı farklı ise, hâkimin, sanığın lehine olan ceza kuralını uygulaması gerektiğini belirtmiştir (bkz. Scoppola/İtalya no. 2, 10249/03, 17/9/2009, § 105-109). Yine cezanın infazı sırasında alınan bir tedbir, ilgili cezanın kapsamını yeniden tanımlıyorsa veya cezada değişiklik yapıyorsa ve bu durum mahkûmun aleyhine bir durum yaratıyorsa ilgili tedbir cezanın infazı değil, ceza olarak nitelendirilebilir. (Del Rio Prada-İspanya; 42750/09, 21.10.2013) "Lehe olan kanun uygulanır" ilkesi 5237 sayılı TCK m. 7/2'de şu şekilde vücut bulmuştur: "(2) Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur."

Yine 5237 sayılı Yasa m.7/3 infaz rejimine ilişkin hükümlerde zaman bakımından uygulama

konusunda “Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır.” hükmünü içermekle, maddede yer alan kurumlar infaz hukukuna aittir; fakat zaman bakımından uygulama yönünden maddi ceza hukuku normuna ilişkin rejime tabi tutulmuşlardır. Haliyle hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrür ile ilgili kanuni değişiklikler failin lehine bir yenilik içerirse, değişiklik öncesi olay ve hükümler hakkında yeni kanun uygulanır. Şayet önceki kanun lehe ise, onun uygulanmasına devam edilir. Örneğin 647 sayılı Kanunun ertelemeye ilişkin 6. maddesi, 5237 sayılı TCK'nın 51. maddesine göre daha lehe olduğundan 01.06.2005 tarihinden önce işlenen suçlarda esas alınarak uygulanmaya devam edilmiştir. Bu nedenle 5237 sayılı TCK'nın 7/3. maddesine göre koşullu salıvermenin şartlarında lehe kanunun tespitinin aynen erteleme gibi maddi ceza hukuku hükümlerine göre yapılması gerekmektedir.

Rapora konu mahpuslar hakkında hüküm kurulan suç tarihlerinde; aleyhe hükümler içeren 5237 sayılı TCK ve 5275 sayılı CGTİK yürürlükte değildir. İdare ve Gözlem Kurulu kararına gerekçe oluşturan İnfaz Kanunu değişikliği de 7242 sayılı yasa ile 14.04.2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir, koşullu salıvermeyi etkileyecek Gözlem Kurulu Kararı ise 29 Aralık 2020 tarihli Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik hükümlerine dayanmaktadır. 5237 sayılı yasa m. 7/3 hükmü gereğince koşullu salıverilme hakkı açısından hangi yasa hükmünün mahpusun lehine olduğu tespit edilerek uygulanması gereklidir.

Nitekim Tekirdağ 1. Ağır Ceza Mahkemesince 2021/1652 D. İş Nolu ve 12/11/2021 kararı ile "Hükümlünün 09.10.1991 yılında beri cezaevinde bulunduğu, sanığın cezaevinde bulunduğu bu 30 yıllık süre zarfında gerek ceza kanunlarında gerekse infaz kanunlarında birçok değişikliğin olduğu açıktır. Bu değişikliklerden lehe olanlar hemen uygulanabileceği halde aleyhe sonuçlar getiren sonraki düzenlemelerin uygulanması hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Dolayısıyla suçun işlendiği tarihten bu yana ancak sanık lehine yeni düzenlemeler getiren hükümler uygulanır." şeklinde gerekçe kurularak koşullu salıverilmesine yer olmadığına ilişkin İnfaz Hâkimliği kararına itiraz eden mahpusun, itirazının kabulüne karar verilmiştir.

Ancak Karabük Hapishanesi, İdare ve Gözlem Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından bu kurallar, emsal uygulamalar ve kararlar yok sayılmaktadır.

Ayrıca koşullu salıverilme için hazırlığı düzenleyen 89'uncu maddeye getirilen ve özellikle idareye geniş takdir yetkisi veren, yoruma açık ve hükümlü üzerinde baskı oluşturan “iyi hal” kriterleri de bu bağlamda tekrar değinilmesi gerekli bir husustur. Çünkü Kanunilik ilkesi

gereği kanunun geriye yürümemesi gerektiğini açıklayan bir ilke kavram olmakla birlikte aynı zamanda bir hukuk düzeninde kanunilik ilkesinin geçerli kabul edilmesi için aranan kıstaslarında yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar. “belirlilik ilkesi”, “kıyas yasağı ilkesi”, “lehte kanun ilkesi”, “ülkesellik (mülkîlik) ilkesi” ve “şahsîlik ilkesi” olarak sıralamak mümkündür. Bu nedenle kanunların hukuk güvenliğini sağlamaya yetecek bir açıklıkta olması ve muhtemel keyfi yorumlara imkân vermemesi gerekir. Oysaki bahse konu “iyi hal” kriterleri Anayasaya aykırı bir şekilde hukuki güvenlik/belirlilik içermemekte; yoruma açık, son derece sübjektif kriterler olmakla birlikte yol açtığı keyfi kararlar sonucu kişi özgürlüğü ve güvenliğini de tehlikeye sokmaktadır.

3. Karabük Hapishanesinde Hukuka Aykırı Olarak Tahliyesi Engellenen Mahpuslar ve Engelleme Gerekçeleri

Yapılan başvurular, incelenen belgeler ve görüşmeler neticesinde Karabük Hapishanesinde 16 Eylül 2024 tarihine kadar 17 mahpusun koşullu salıverme tarihi gelmesine rağmen tahliye edilmediği anlaşılmıştır. Birçok mahpusun en az iki ya da üç kez şartlı tahliye tarihinin ertelendiği, olumsuz değerlendirmelere kopyala-yapıştır gerekçelerin hâkim olduğu, İnfaz Hâkimliği tarafından “Kurul değerlendirmesinin” bir karar olarak esas alındığı görülmüştür. Şartlı tahliye hakkı engellenen 17 mahpus ise; Şirin Taşdemir, Hakkı Aygün, Halil Temel, Kadri Alkoç, Ahmet Bayna, Ejder Doğan, Ali Koç, Mehmet Sarıaltun, Abdullah Ok, Aydın Kudat, Abdurrahman Güner, Mustafa Karakaya, Hasan Öğüt, Adem Oktay, Ali Haydar Elyakut, Metin Çakır, Muhittin Pirinçioğlu’dur. Değerlendirme yapabilmek için uygulama ve uygulama gerekçelerini inceleyecek olursak:

Hakkı Aygün’ün şartlı tahliye tarihi 16.09.2023 iken; 31.08.2023 tarihinde önce 3 ay, 22.11.2023 tarihinde 3 ay daha sonra ise 21.02.2024 tarihinde 5 ay 3 gün olmak üzere 3 kez tahliyesi ertelenmiştir. Erteleme gerekçesi olarak mahpusun daha önce kesinleşmiş, infaz edilmiş ve kaldırılmış disiplin cezaları gösterilmiştir. **İdare ve Gözlem Kurulunun son erteleme kararında mahpusun iyi halliliğe esas telafi dönemi gelişim puanının eşik puanın üstünde olduğunu belirtilmesine rağmen; “işlediği suçtan pişmanlık duymadığı, uygulanan iyileştirme programlarına göre de toplumla bütünleşmeye hazır olmadığı (...)” gibi gerekçesi açıklanmayan ifadeler ile iyi halli olmadığına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.**

Yine Halil Temel’in şartlı tahliye tarihi 12.08.2023 olmasına rağmen 31.07.2023 tarihinden

bu yana yapılan değerlendirmelerle önce 3 ay, sonra tekrar 3 ay sonra 5 ay 1 gün olmak üzere 3 kez şartlı tahliyesi ertelenmiştir. Yapılan değerlendirmede **mahpusun iyi halliliğe esas gelişim puanının 51,75 ile eşik puanı üstünde olduğu ve son erteleme kararına kadar geçen süreçte mahpusun kurum iç işleyişi ile ilgili olumsuz bir gözlem veya disiplinsiz bir davranışının bulunmadığı belirtilmesine rağmen mahpusun yapılan mülakatta bu uygulamanın hukuka aykırı olduğunu beyan etmesi ve işlediği suçtan pişmanlık duyduğu kanaatinin oluşmadığı gerekçe gösterilerek iyi olmadığı değerlendirilmiştir.**

Kadri Alkoç'un önce 3 ay ardından 5 ay 1 gün olmak üzere 2 kez şartlı tahliyesinin ertelendiği, son erteleme gerekçesinde ise; **yine gelişim puanının 50,75 ile eşik puanı üzerinde olduğu ve son erteleme kararına kadar geçen süreçte mahpusun kurum iç işleyişi ile ilgili olumsuz bir gözlem veya disiplinsiz bir davranışının bulunmadığı belirtilmesine rağmen suça yönelik bakış açısı, suçtan pişmanlığı, tekrar suç işleme, toplumla bütünleşme yönleriyle herhangi bir gelişim çabası gözlemlenmediği, işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyduğu kanaati oluşmadığının değerlendirildiği anlaşılmıştır.**

Adem Oktay'ın şartlı tahliyesinin 06.07.2023 tarihinde 3 ay, 05.10.2023 tarihinde yine 3 ay, 01.03.2024 tarihinde ise 5 ay 2 gün olmak üzere toplam 3 kere ertelendiği anlaşılmıştır. Yine yapılan değerlendirmede **mahpusun iyi halliliğe esas gelişim puanının 52 ile eşik puanı üstünde olduğu ve son erteleme kararına kadar geçen süreçte mahpusun kurum iç işleyişi ile ilgili olumsuz bir gözlem veya disiplinsiz bir davranışının bulunmadığı belirtilmesine rağmen mahpusun yapılan mülakatta bu uygulamanın hukuka aykırı olduğunu beyan etmesi ve işlediği suçtan pişmanlık duyduğu kanaatinin oluşmadığı gerekçe gösterilerek iyi olmadığı değerlendirilmiştir.**

Mehmet Şirin Taşdemir'in de 31.08.2023 tarihinde 3 ay, 22.11.2023 tarihinde 3 ay ve 21.02.2024 tarihinde ise 5 ay 3 gün olmak üzere şartlı tahliyesi 3 kez engellenmiştir. Aynı şekilde Mehmet Şirin Taşdemir için de son erteleme kararında **iyi halliliğe esas gelişim puanının 51,50 ile eşik puanı üstünde olduğu ve son erteleme kararına kadar geçen süreçte mahpusun kurum iç işleyişi ile ilgili olumsuz bir gözlem veya disiplinsiz bir davranışının bulunmadığı belirtilmesine rağmen** infaz etmekte olduğu suçuna ilişkin herhangi bir gelişim göstermediğinin düşünöldüğü, işlediği suçtan pişmanlık duyduğu kanaatinin oluşmadığının değerlendirildiği anlaşılmıştır.

Yukarıda incelenen İdare ve Gözlem Kurulu kararlarında mahpusların iyi halliliğe esas gelişim puanlarının eşik puanı üzerinde olduğu ve yine önceki erteleme kararlarından son

erteleme kararına kadar geçen sürede kurum iç işleyişine ile ilgili olumsuz bir durumun gözlemlenmediği belirtilmesine rağmen başkaca keyfi değerlendirmeler ile mahpusların şartlı tahliyelerinin ertelendiği anlaşılmıştır.

4. Karabük Hapishanesi Uygulamasının Hukuka Aykırılığı

Yukarıda yer verdiğimiz açıklamalardan ve verilerden anlaşılan şudur ki Kurulun yetki alanında sadece iyi hal değerlendirmesi olmasına rağmen Kurul değerlendirmesinin şartlı salıvermeye ilişkin karar olarak değerlendirildiği ve Hâkimlikler ve Mahkemeler tarafından objektif olarak incelenmediği, olumsuz değerlendirmeye esas bilgi ve belgelerin gerçekliğinin tespit edilmediği, itirazların gerekçesiz reddedildiği anlaşılmıştır.

Yine iyi hale ilişkin olumsuz değerlendirme gerekçelerinin ise olmayan disiplin soruşturmalarına, kaldırılmış disiplin cezalarına, pişmanlık dayatmasına, somut dayanağı olmayan “toplumla bütünleşmeye hazır olmadığı” kanaatine dayandığı görülmüştür.

İdare ve Gözlem Kurulu değerlendirmelerine karşı itirazın yürütülen Hâkimlik ve Mahkeme aşamalarının her birindeyse tüm mahpusların adil yargılanma hakkı ihlal edilmiştir. AİHS m.6 çerçevesinde, yargı mercileri tarafından verilen kararlarda gerekçe gösterilmesi zorunlu kılınmıştır. Yukarıda açıklandığı üzere karara dayanak mevzuat hükümlerinin hukuki belirlilik ilkesini ihlal eder nitelikte olması, idarenin keyfi kararlar vermesine yol açmışken; buna ek olarak Karabük Ağır Ceza Mahkemeleri ve Karabük İnfaz Hâkimlikleri tarafından idarenin değerlendirmesinin yargı makamı olarak değil de bir noter mercii gibi gerekçesiz onaylandığı görülmüştür. Mahpusların itiraz gerekçelerinin ise hiçbir aşamada dikkate alınmadığı, bu kapsamda gerekçe tahsis etmediği anlaşılmıştır. Karabük İnfaz Hakimliği ve Karabük Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının birbirinin tekrarı kararlar olduğu görülmektedir.

Mahpuslar için ele alınan eşik puan değerlendirmesine esas olan kriterlerin belirsizliği ve yanlışlığı, denetlenebilir olmaması, mahpuslara bu değerlendirmelerin tebliğ edilmiyor oluşu ve yargısal denetiminin olmaması bir yana Karabük Hapishanesinde şartlı tahliyesi engellenen mahpusların son erteleme kararlarında iyi halliliğe esas değerlendirme puanlarının eşik puanın üzerinde olduğu belirtilmesine rağmen kaldırılmış disiplin cezaları dahi gerekçe edilerek tahliyelerinin engellendiği görülmektedir. Dolayısıyla mevzuat tarafından öngörülen şekli tüm şartları taşıyan mahpuslar aslında idarenin keyfi ve soyut değerlendirmeleri ve kararları ile tahliye edilmemektedir.

Gerekçeler arasında mahpusların “pişmanlık göstermediği” tespitlerinin yer aldığı görülmüştür. Öncelikle kişinin suçundan dolayı pişmanlık duyup duymadığı ve suçu hakkında konuşmak istememesinin aleyhe yorumlanması düşünce ve kanaat hürriyetinin ihlalidir. İdare ve Gözlem Kurulunun, kendini mahkeme yerine koyarak, TCK'da her suç tipi için ayrı ayrı düzenlenen etkin pişmanlık kavramını infaz hukukuna dâhil ettiği anlaşılmaktadır. Pişmanlık maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir, bu müessesenin aynı kriterlerle infaz hukukuna uyarlanması mümkün olmadığı gibi; pişmanlığın infaz aşamasında ne olacağı belli olmayan yeni kriterlerle idari bir kurulun keyfine bırakılması da mümkün değildir. Belirtildiği üzere maddi ceza hukukuna ait olup yargılama aşamasında hâkim tarafından değerlendirilmesi gereken pişmanlığın, infaz aşamasında idari bir kurul tarafından tekrar ve özellikle hükümlü aleyhine değerlendirilmesi, ceza hukukuna hakim olan “mükerrer değerlendirme yasağına” da aykırılık teşkil etmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki pişmanlık, ön koşul olarak kişinin önce suçlamayı kabul etmesini gerektirir. Yargılama aşamasında ve uzun infaz süreleri boyunca atılı suçu kabul etmemiş siyasi mahpuslara pişmanlık dayatılmasının mantıklı bir izahı da bulunmamaktadır.

Toplumla bütünleşme kavramı ise soyut ve gerekçesiz olarak değerlendirmede esas alınmış, kişilerin siyasi suçlu olması bu toplumla bütünleşemeyeceği iddiasına gerekçe yapılmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında Karabük Hapishanesinde hiçbir mahpusun şartlı salıverilme hakkından yararlanmadığı ve hukuka uygun bir sürecin işletilmediği anlaşılmaktadır.

5. Karabük Hapishanesinde Şartlı Salıverme Hakkının Fiilen Uygulanabilirliği Kalmamıştır.

Tehlikelilik ve resosyalizasyon temelinde yapılan iyi hal değerlendirmesi sonucunda otomatik bir koşullu salıverilme söz konusu olmayacağı hususunun hukuken ölçülü olduğuna dair yargı mercileri tarafından değerlendirme yapılabilir belki; ancak şartlı salıverilme durumunda mahpuslar bakımından daha fazla yükümlülük öngörülmesi ve daha sıkı bir denetim rejiminin kabul edilmesi ile belirsizlik, subjektif ve keyfilik içeren bu düzenlemenin suçludan değil suçtan hareket ettiği birlikte değerlendirildiğinde umut hakkının ihlal edildiği ve fiili olarak şartlı tahliye imkanının ortadan kaldırıldığı açıktır. İnfazın belli aşamasından sonra cezayı değerlendirecek bir mekanizma öngörülmesine rağmen bu mekanizma objektif kıstaslara dayanmadığı için lehe sonuç alıcı bir mekanizma değildir. Bu sebeple infaz hukukunun gereklerine ve hukuk devleti ilkelerine de aykırı bu mekanizma sonuçları itibariyle AİHS mad.3

ihlaline sebebiyet verir. Bu konuda Karabük Hapishanesinde pilot uygulama diyeceğimiz bir sürecin işletildiği ise açıktır.

Karabük Hapishanesinde siyasi mahpusların hüküm giydiği suçun fiili olarak koşullu salıverme yasağı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır. Yine İnfaz Hâkimliği, Ağır Ceza Mahkemesi değerlendirmelerinden anlaşılıyor ki iyi hal kararını verme yetkisini fiilen cezaevi müdürü ile başgardıyan kullanmaktadır. Bu sebeple umut hakkının parçası olan şartlı salıvermenin hukuk sisteminde tanındığından bahisle evrensel hukuk ilkelerinin mevcudiyetini söylemek mümkün değildir. Çünkü Karabük Hapishanesinde fiili uygulanabilirliği bulunmayan bir düzenlemenin kâğıt üstünde yer alması idarenin hukuki sorumluluklarını ve gereklerini rafa kaldırmamaktadır.

SONUÇ

“Devlet hukuk yoluyla kanun önünde herkese eşit davranılmasını güvence altına almıştır” denir. Peki böylesi temel bir hakkın hukuka aykırılıklar ve keyfi uygulamalar ile insanların ellerinden alınmasını hangi güvence veya hangi hukuk ve eşitlik ile anlatacağız. Esasında işi özü de burada yatmaktadır. İnfazda ayrımcılık eşitsizliğin ve hukuksuzlukların belki de en gözle görünen kısmıdır. Hukukun bu kadar siyasallaştığı, yargı kararlarının tartışıldığı bir dönemde siyasi mahpuslar için infazda ayrımcılık yapılamaz.

Hapishaneler eşitsizliğin en yoğun yaşandığı yerler, bu eşitsizlik ayrımcılığın da ötesine geçmiştir. Bunun en belirgin göstergesi Karabük Hapishanesinde tahliyeleri engellenen mahpuslar olmakla birlikte resmî açıklamalara göre 2024 yılında Kurullar tarafından infazı ertelenen mahpus sayısı 8.521’dir. 8.521 kişinin ekseriyetle siyasi mahpuslardan oluşması eşitlik ve ayrımcılık yasağının ne derece ihlal edildiğini gözler önüne sermektedir. Yasalar tüm yurttaşlar için eşit uygulanması gerekirken ne yazık ki bu konuda da ayrımcı uygulamalara devam edilmektedir.

Bu durum bize Latineden gelen şu kavramları tekrardan hatırlatmaktadır: De facto (Latince telaffuz: [de: 'fakto:]) veya defakto, "gerçekte", "uygulamada", "fiilen", "fiili" ya da "pratikte" anlamında kullanılan Latince deyiş. "Kanuna göre" veya "hukuki olarak" anlamına gelen "de jure" ile karşıt olarak sıkça kullanılır. Yasal bir durum tartışılırken, "de jure" kavramı, konu hakkında kanunların ne söylediğini, "de facto" kavramı ise gerçek hayatta uygulamanın nasıl olduğunu belirtir.

Hapishanelerde jure ve de facto kavramlarının arasındaki uçurumun en fazla olduğu yerdir. Bunun sebebi ise; hukuksal ve insani temeli olmayan düşüncelerle hareket edilerek getirilen uygulamalar ve onaylanan davranışlardır.

Şartlı salıverilme bir haktır. Bu hakkın ise iki dudak arasında keyfi değerlendirmelere, ön yargılı, hak anlayışına uymayan değerlendirmelere feda edilemeyeceği açıktır. Ancak İdare ve Gözlem Kurulları “uygun” görmedikleri mahpusların tahliyelerini keyfi ve hukuk dışı olarak 3 ay, 6 ay, 9 ay veya 1 yıl uzatabildikleri görülmektedir.

Foucault'nun ‘Hapishanelerin Doğuşu’ adlı eserinde belirttiği üzere: “Bu ceza ve infaz sisteminin amacını, hukuk dışılığını ve yöntemini şu şekilde anlatmak gerekir. Ortaçağ’ın işkencecisinin yerini artık kocaman bir teknisyenler ordusu almıştır. Psikologlar, hekimler, din adamları, eğitimciler, bakanlık görevlileri, gardiyanlar ve bir sürü başka insan cezalandırma sürecinin parçası olmuşlardır. Yargılama ve cezalandırma artık sadece mahkemelerde yapılmamaktadır çünkü cezanın artık ekonomisi, sosyolojisi, psikolojisi, antropolojisi, mimarisi, vb vardır. Bu teknisyenler ordusu arasındaki iş bölümü öylesine rafine bir hal almıştır ki, sonuçta kimse yargılama hakkını gerçekten paylaşmıyormuş gibi hissetmez kendini. Halbuki tam tersine, cezalandırma artık kolektif bir eylem haline gelmiştir.”¹ Siyasi mahpusların İdari ve Gözlem Kurulu kararları nedeniyle tahliye edilmiyor oluşu da tam da bu durumun yansımasıdır.

Mahpusların pişmanlık dayatmasını kabul etmemesi, resmen ve fiilen düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanıyor olmaları ve bu çerçevede bir standardı ya da somut kriterleri olmayan değerlendirmeler sonucu iyi halli olmadıkları gerekçesiyle koşullu salıverilme haklarının engellenmesi keyfiyetin vardığı boyutu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak infaz rejiminde yapılacak düzenleme ile; devletin, eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına uygun davranarak suç ayırımına gitmeden “infazda eşitlik” ilkesi yönünde bir düzenleme yapmasının hukuki ve vicdani yönden elzemdir.

Eylül 2024

DEM Parti Hukuk ve İnsan Hakları Komisyonu – ÖHD Ankara Şube Hapishane Komisyonu

¹ Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu (Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınevi, 2006;